कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

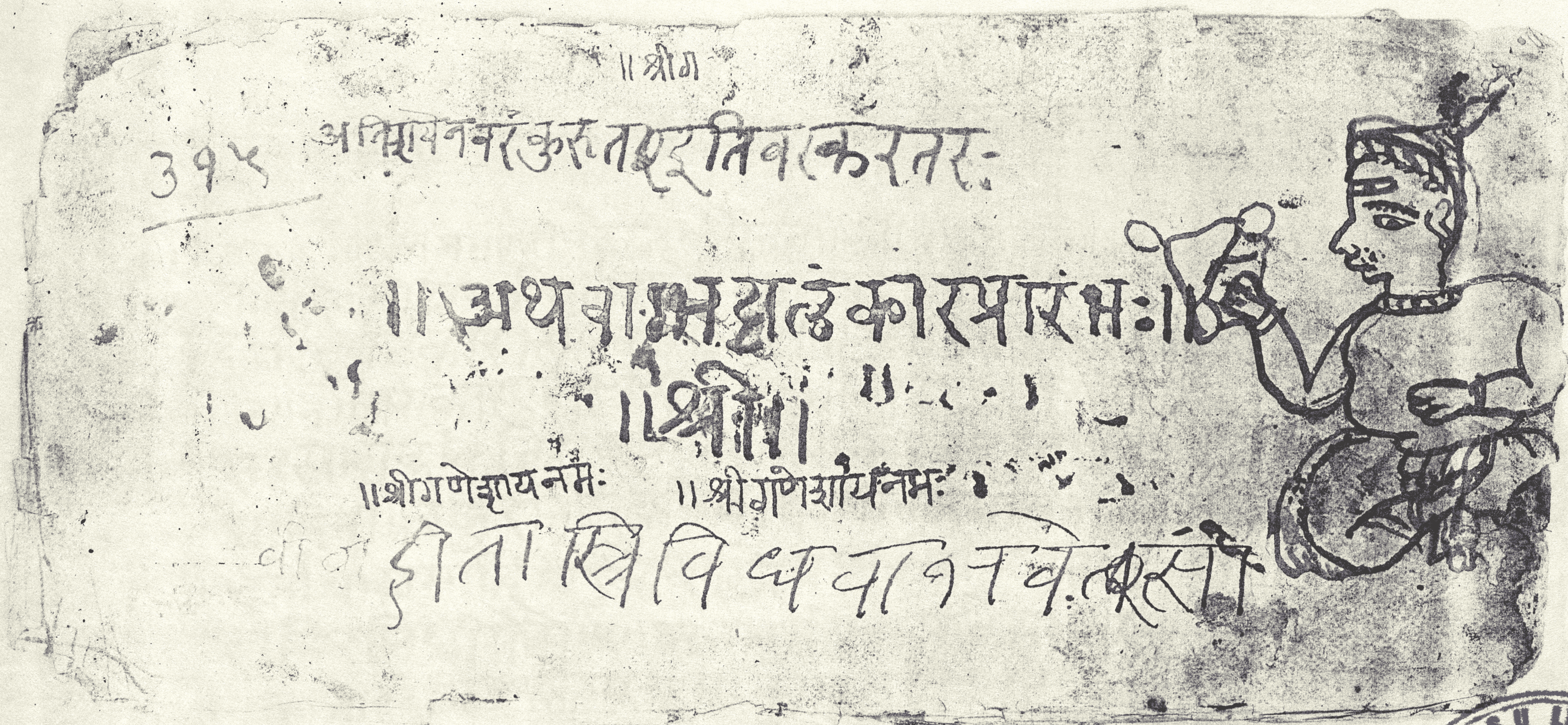

॥श्रीग

३१५ अभ्रियेनवरंकुरुतदूतिवल्केरतरः

॥अथवाग्भट्यालंकारप्रारंभः॥

॥श्री॥

॥श्रीगणेशाय नमः ॥श्रीगणेशाय नमः

ड़ीता खिवि ध वा न न वे: तरसौं

Acc. NO. ~~1112~~ M-1520
Title - वाग्भट्यालंकार.
Author - वाग्भट्ट.
Date - A.D. 1648
Subject - Rhetori अलंकारशास्त्र.
folio - 24. (No. 10 & 11 folioes are missing.)
Xerox - 48

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1520
Dist Nagpur

Checked 2012

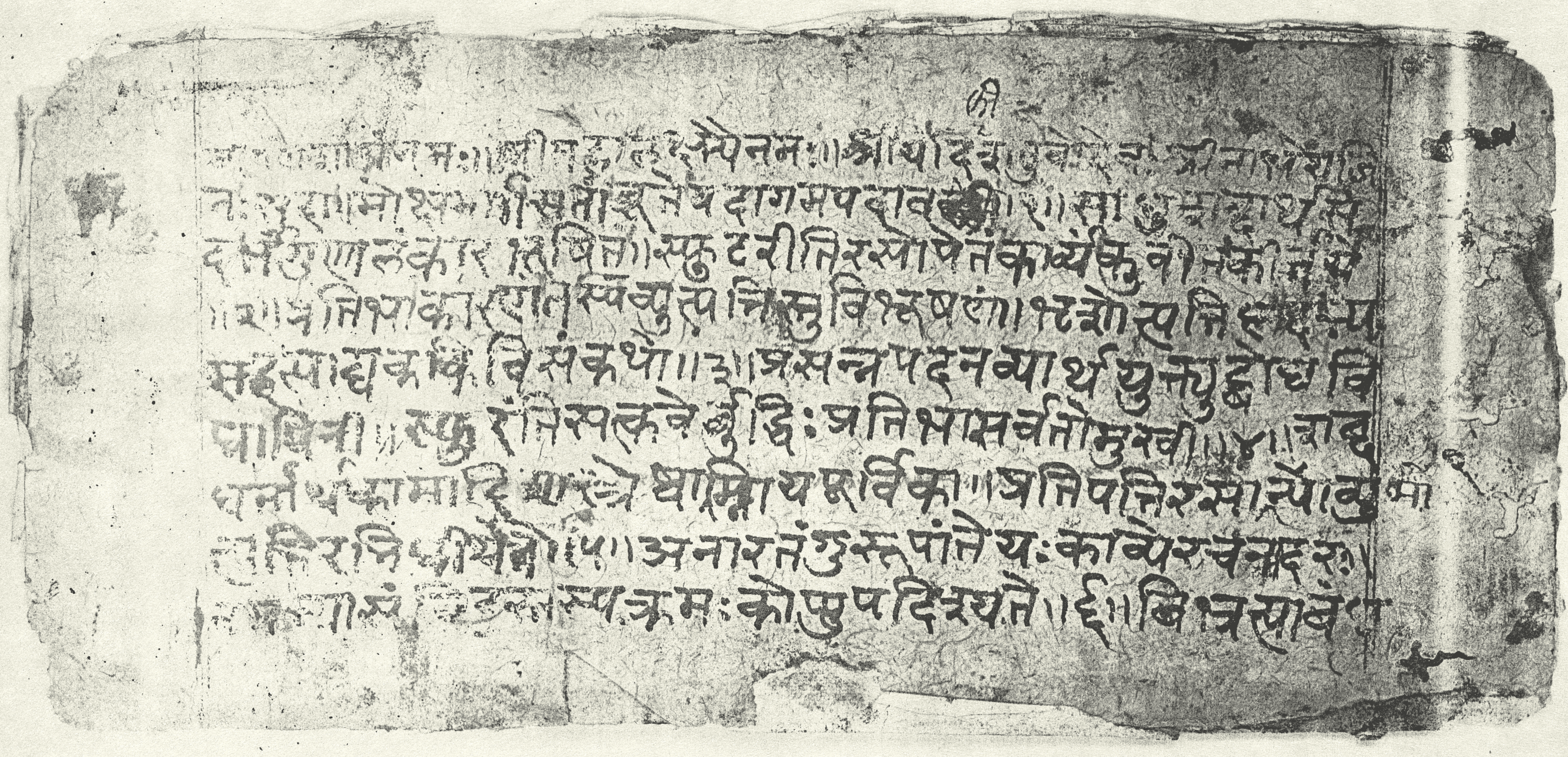

श्री

[illegible]णेशाय नमः ॥ श्रीमद्गु[illegible]स्येनमः ॥ श्री यो देवः स्तुवे[illegible] श्री नागेशराजि
नः कृपामोऽस्तु ॥ श्रीसमौ[illegible]तैव दागमप[illegible]व[illegible] ॥ १ ॥ सा[illegible]थसि
द्धये गुणालंकार रीतिवृत्ति स्फुटरीतिरसोपेतं काव्यं कुर्वीत कीर्तये
॥ २ ॥ नातिप्रकाश्यं स्विद्युत्पत्तिस्तु विचक्षणं ॥ श्लोकोऽस्ति [illegible]प
महत्साध्यं कवि[illegible] विसंकथा ॥ ३ ॥ प्रसन्नपदनव्यार्थयुक्त्युद्बोधवि
धायिनी ॥ स्फुरंती सत्कवेर्बुद्धिः प्रतिभा सर्वतोमुखी ॥ ४ ॥ चातु
धर्मार्थकामादि [illegible]शास्त्राम्नायपूर्विका ॥ प्रतिपत्तिरसौ स्यो[illegible] मा
[illegible]तुकिरपि धीयते ॥ ५ ॥ अनारतं गुरूपांते यः काव्ये रचनादरः ॥
[illegible] ॥ सं[illegible]भ्यासक्रमः कोऽप्युपदिश्यते ॥ ६ ॥ बिभ्रत्सावं

यारूढं पदावस्यार्थशून्यया ॥ वृत्ती कुर्वीत काव्याय छंदांसि शि
खित्वान्यपि ॥७॥ पश्चाद्गुरुत्वं संयोगाद्विसर्गामलोपनं ॥ विसंधि
वर्जनं चेति निबंधयौरुत्वहेतवः ॥८॥ शीतेस्रूपासे विच्छत्तेव पाद्योरे
न- स्येलैलतै ॥ त्रुधीश्रीक्षितिपाश्रीसावन एवं गतजीवात् ॥९॥ अनेकलु
संस्पोनं यार्थपु क्त्वा चलिनबेत्लतेः ॥ अर्थसंकलनात्तत्वं मस्पस्पे संव
पांसेवपि ॥१०॥ यथा आगम्यतां सखे गाढमालिंग्यात्र निषीदच ।
संदिष्टं यन्मि जख्वाहु जाय पान्निवेद्य ॥११॥ परार्थबंधाय स्थ
स्पादन्यासो वाच्यासंगतौ ॥ लंनं श्रे या स्मैनोशैन काविर्नैव तिता अ ने २
स्वैकः ॥१२॥ परकाव्यग्रहोपि स्यात् सम स्यापाथा उएः कवेः ॥ अर्थ

र

अ॰ प

चारसः

तदर्थानुगतं नवंहि रवयस्यसो ॥२३॥ मनन्सस जिः प्रतिलोपातः कालेतिपा
तिनां ॥ अनेकवृत्तान्स्य दर्शितौ मित्थः पर्थालोकहेतवः ॥२४॥ समासमिव स्त्रवा
र्द्धे कुर्याद्दर्थप्रकाशनं ॥ तत्समासबहुव्रीहीनामिथः प्रसयावहो ॥२५॥ एव
स्येवान्निधेयस्यसमासं व्यासमेव वा ॥ अन्यस्येत्वं चुर्माधानं निश्च
षात्तं क्रियास्तु च ॥२६॥ स्यादनयैति पादांते प्यरोपिल्पेल घुरः ॥
पादादौ नववक्रव्याख्यौ प्रायशो बुधैः ॥२७॥ भुवनानि चबध्नीया
नीलिसम चतुर्दश ॥ अप्यदृश्यां सितां कीर्तिमकीर्तिं च ततोन्यथा ॥२८॥
वारणाख्य मिंद्रस्य चतुरस्सम वांबुधीन् ॥ च तस्त्रः कीर्त्तये दाश्वे
दशावाकंकुलक चित्र ॥२९॥ यमकं श्लेषचित्रे सुबवयोर्डलयोर्न भित्

चौपरं 3

पा

शि
२

६२

स

नृ॥ नानुस्वारविसर्गौ तु चित्रभंगाय संमतौ॥२०॥ ढौंकमानैर्महीपालकारा
गारे विडंबनं॥ खद्वैरिक्षितिःपत्तीकैः क्षितं बहु विडंबनं॥२१॥ च यदृश्य
द्रुणाविजौरिपूणांनकेवलंसंयमितानबालाः॥ तत्कामीनीलिप्सविये
गिनीलिंमुकुंमहीपातविधूसरांगाः॥२२॥ देवंपुष्पधनोराखिंसैतोगु
मेनेजडात्मकं॥ उद्धृंठयतिमांप्रत्तिरिंदुलेखेवसागरं॥२३॥ चैडे
डितंचटुलितस्वरधीनसारत्नास्यनैरभसवल्पितरोकजातं
पत्रयामिपापतिमिरक्षयकारकायंमल्यतरामलतपःक्वचलोपलो
चि॥२४॥ छत्रहारबंधः॥ प्रचंडबलजिःक्षामसक्राक्षितमहीगमः॥ श्री
वतत्वनिधेदेवनौमिश्रीहुतंतव॥२५॥ छत्रबंधः॥ लवकोननमसे
लै। श्री

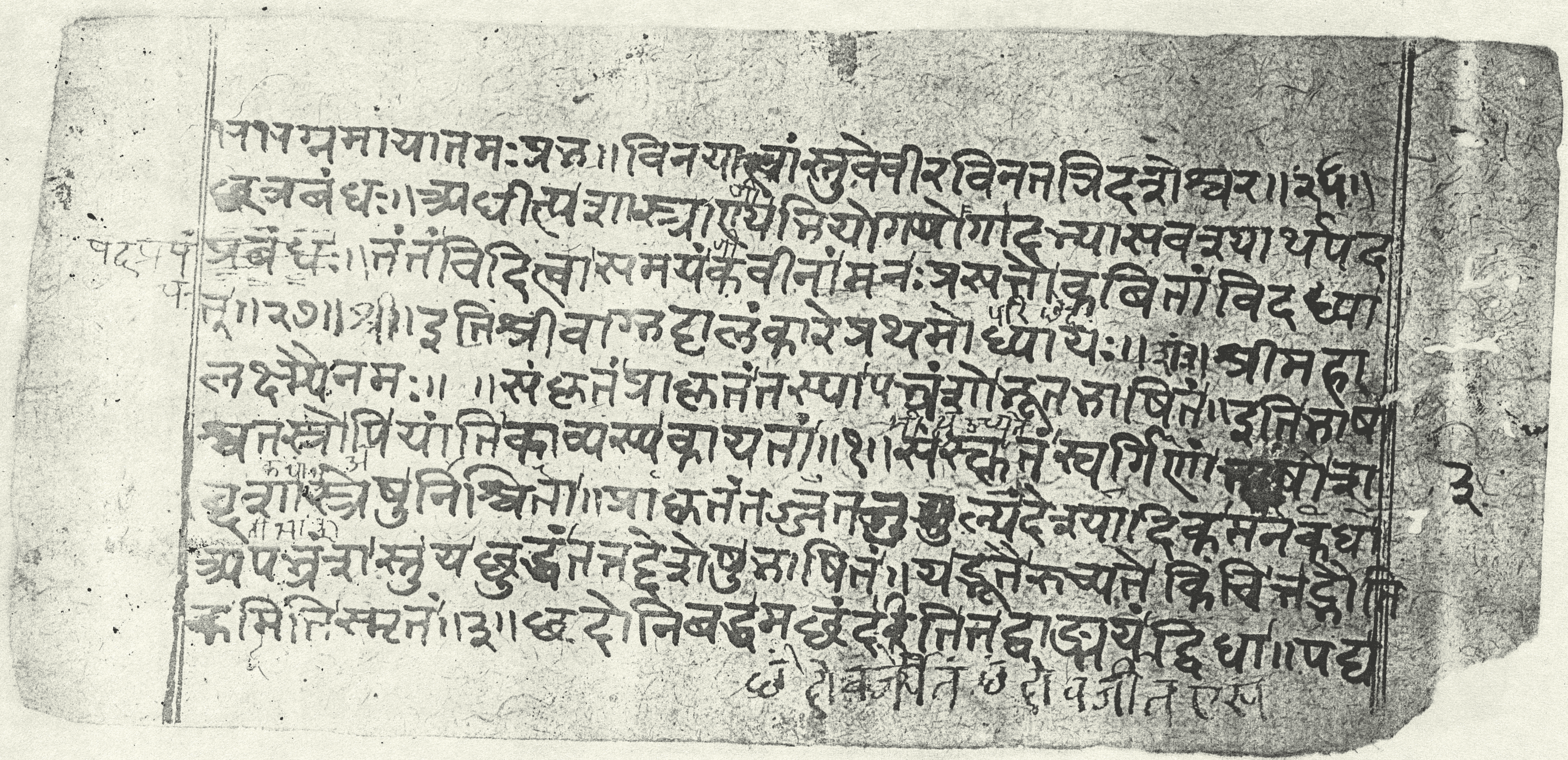

नागम्नमायातमःप्रन्न ॥ विनयाद्यांस्तुवेवीरविनतत्रिदशेश्वर ॥२६॥
ब्धबंधः ॥ अधीत्यशास्त्राण्यभियोगयोगादभ्यासवश्यार्थपद
पदप्रपं प्रबंधः ॥ तंतंविदित्वासमयंकवीनांमनःप्रसत्तौकवितांविदध्या
पं त् ॥२७॥ श्री ॥ इतिश्रीवाग्भटालंकारेप्रथमोध्यायः ॥ छ ॥ श्रीमहा
लक्ष्मैनमः ॥ ॥ संस्कृतंप्राकृतंतस्यापभ्रंशोभूतभाषितं ॥ इतिभाष
श्चतस्रोपियांतिकाव्यस्यकायतां ॥१॥ संस्कृतंस्वर्गिणां[illegible]षाशा
स्त्रेषुनिश्चिता ॥ प्राकृतंतज्जतत्तुल्यदेश्यादिकमनेकधा
अपभ्रंशस्तुयच्छुद्धंतत्तद्देशेषुभाषितं ॥ यद्भूतैरुच्यतेकिंचित्तद्भौति
कमितिस्मृतं ॥३॥ छंदोनिबद्धमछंदमितितद्वाङ्मयंद्विधा ॥ पद्य
छंदोबजीतं छंदोवजीतएरूप

२

6

]

यं न तदन्यच्च गद्यं मिश्रं च तद्द्वयं ॥४॥ अंगुष्टमेव तत्कीर्त्यैस्स्वर्गसोपानपंक्तये
परिहार्यानतो दोषांस्तानेवादौ प्रचक्ष्महे ॥५॥ अनर्थकं श्रुतिकटु व्याहतार्थ
मलक्षणं ॥ स्वसंकेतप्रकॢप्तार्थमप्रसिद्धमसंमतं ॥६॥ ग्राम्यं यच्चप्रजायेत
पदं तन्न प्रयुज्यते ॥ क्वचिदिष्टाच विद्वद्भिरेभ्य पदोषता ॥ [illegible] पस्कोतदु
पयुक्तं पूर्त्तेरनर्थकमुच्यते ॥ यथा विनायकं वंदे लंबोदरमहं हि तु ॥ तो
निष्ठुराक्षरमत्यंतं बुधैः श्रुतिकटु स्मृतं ॥ एकोयमनस्सामन्यैस्त्रैष्ठं
निर्मिता यथा ॥७॥ व्याहतार्थं यदिष्टार्थबाधकार्थान्तराश्रयं ॥ रतस्त्व

र्ग

मेव त्त्पाल त्त्तलोपक्तै य ॥१०॥ शब्दशास्त्रविरुद्धं यत्तदलक्षणमुच्य
ते ॥ मानिनीमानदलनो यथेंदुर्विजयस्य सौ ॥११॥ स्वसंकेतप्रक्लृप्तार्थं शे
यार्थांतरवाचकं ॥ यथा विभाति शैलोयं पुष्पितैर्वानरध्वजैः ॥१२॥ यस्यना
स्ति प्रसिद्धिस्तं प्रसिद्धं विदुर्बुधाः ॥ राजेंद्र भवतः कीर्तिश्चतुरोहंति वारि
धीन् ॥१३॥ शक्तमप्यर्थमाख्यातुं यन्नसर्वत्र संमतं ॥ असंमतं तमोंभोजं
क्षाल यंसंज्ञा वोरवेः ॥१४॥ यद्यज्ञानुचितं तद्धि तत्र ग्राम्यं स्मृतं यथा ॥ छा
दयित्वा सुरान्पुष्पैः पुरो धान्यं द्विपाम्यहं ॥१५॥ पदात्मकत्वाद्वाक्यस्य तं
द्दोषाः संति तत्र हि ॥ अपदस्था[illegible]स्तु येवाक्य दोषानैस्ताद्रूमहेधुना ॥१६॥ खं

श्री राम

पति

डितं व्यस्तसंबंधमसंमितमपक्रमं ॥ छंदोपूर्तिभ्रष्टं दुष्टं वाक्यमसत्क्रियं ॥१७॥
वाक्यांतरे प्रवेशेनाविच्छिन्नं एवं डितैर्मतं ॥ यथा पापैस्तु संदोस्वामी येमिद्रः स्तोनि
ज्ञौजिनः ॥१८॥ संबंधि पदं दूरस्थे व्यस्तं संबंधमुच्यते ॥ यथा घैः संदंपैज्ञौलादे
योन्नत्यौ निवौर्हतां ॥१९॥ शब्दार्थौ यत्र न तु लौ विघ्नतां विवस्येमितौ ॥ तंदसं
मितं मित्याहुर्वाक्यं [illegible] वाक्यं विदो यथा ॥२०॥ मानसौकः पतद्यानदेवा
स्यनविलोचनः ॥ नमो रिपुविपक्षारित्रियां दिशतु वो जिनः ॥२१॥ अपक्र
मं भवेद्यत्र प्रसिद्धक्रमलंघनं ॥ यथा धुन्व्कोल्लतस्त्वानो गुरू रुद्रदेवांश्च
वंदते ॥२२॥ छंदः स्त्रोगो विरुद्धं यच्छंदोभ्रष्टं हितद्यथा ॥ स्त्रजयति जिन

पू तर्तू
नुति
विदुः

कोमुनासोहुणंत्वानी

पत्तिः परब्रह्ममहानिधिः ॥ २२ ॥ रीतित्रिष्टमनिर्वाहोपचरीतेर्भवेद्यथा ॥ जि
नो जयति लक्ष्मीमानिंद्राद्यमरवंदित ॥ २३ ॥ पदांतर्विरतिप्रोक्तं यतिश्चक्षु
र्बुधैर्यथा ॥ नमस्तस्मै जिनस्वामिने सदा नेमये र्हते ॥ २४ ॥ सत्क्रियापदही
नं यत्तदसत्क्रियमुच्यते ॥ यथा सरस्वती पुष्येः श्रीखंडघुसृणैः स्तवैः ॥ २५ ॥
देशकालागमावस्थाद्रव्यादिषु विरोधिनं ॥ वाक्येष्वर्थान्निबध्नीयाद्धि शि
ष्टं कार्यं विना ॥ २६ ॥ जवे वेत्रोवैत्रस्यस्फुटकुटजराजिस्मित दिशि प्रवं
कर्ण
डेमानं उ है हिमरुजि समानो भ्रमहसि ॥ ० जलक्रीडायातं मरुसरसि
बालद्विपकुलं मदोनांधं विंध्यस्य समरारपातैः प्रशमिनः ॥ २७ ॥

श्रीराम
५

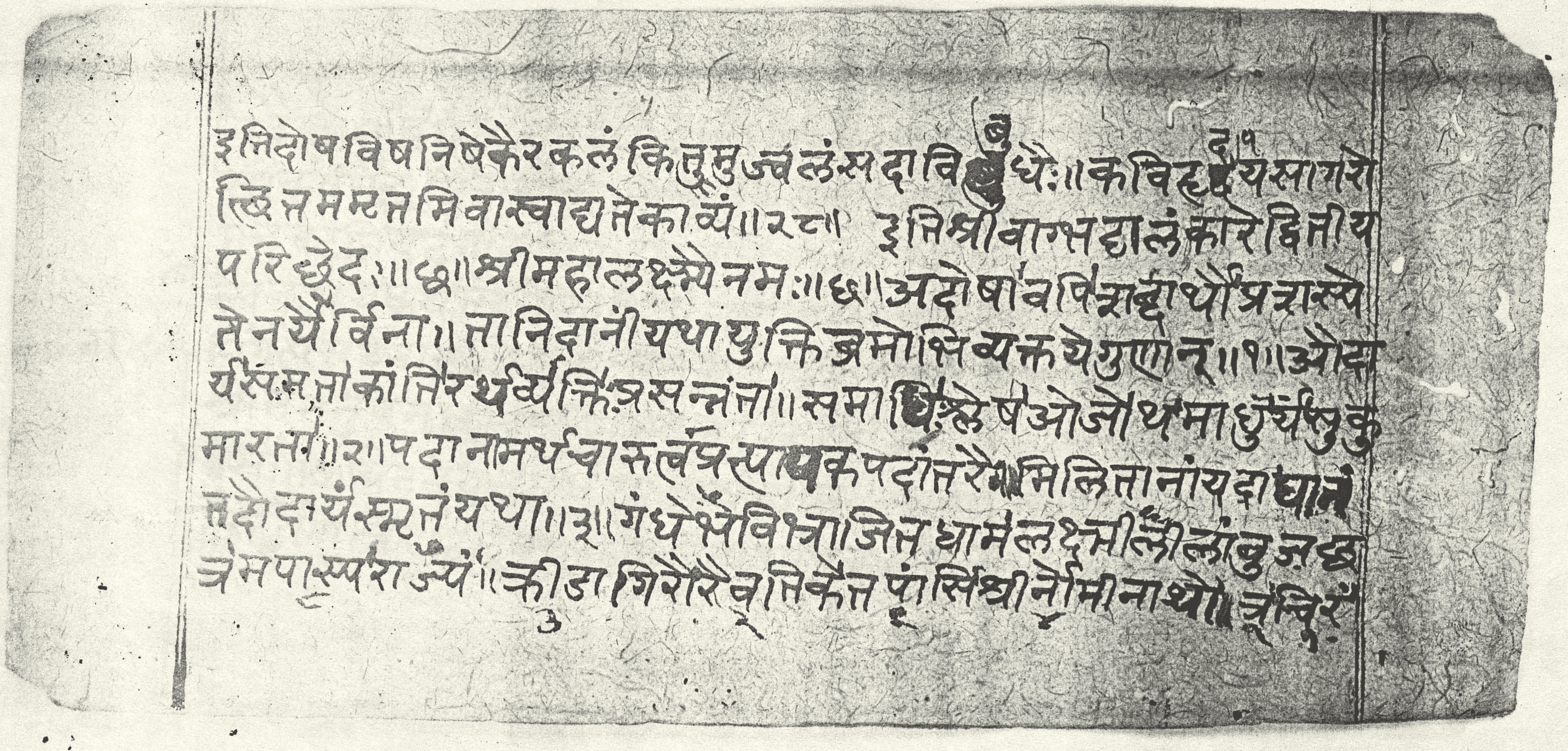

इतिदोषविषनिषेकैरकलंकिंतुमुज्वलंसदाविबुधैः॥कविहृदयसागरो
त्थितममृतमिवास्वाद्यतेकाव्यं॥२८॥ इतिश्रीवाग्भट्टालंकारेद्वितीय
परिछेदः॥छ॥श्रीमहालक्ष्म्यैनमः॥छ॥अदोषावपिशब्दार्थौप्रशस्ये
तेनयैर्विना॥तानिदानींयथायुक्तिक्रमोभिव्यक्तयेगुणान्॥१॥औदा
र्यंसमताकांतिरर्थव्यक्तिःप्रसन्नता॥समाधिःश्लेषओजोथमाधुर्यंसुकु
मारता॥२॥पदानामर्थचारुत्वप्रत्यायकपदांतरैः॥मिलितानांयदाधानं
तदौदार्यंस्मृतंयथा॥३॥गंधेभविभ्राजितधामलक्ष्मीलीलांबुजछ
त्रमपास्यराज्यं॥क्रीडागिरौरैवतकेतपांसिश्रीनेमिनाथोत्रचिरं

३

11

नन्योपमेया मितिपाठः ३

वके[illegible]॥४॥ बंधेस्यं पदं चैषेम्पंसमैत्तांसौंन्यैत्तेबुधैः॥ चंडुज्वलत्वंमस्यैवे
सौकांत्तिरूदित्तौयैश्री॥५॥ कुचकेलेत्रा विसारिस्फारल्लावण्यधारा
मेनुवदतियदंगोसंगिनीहारवल्लिः॥ असंवृत्रामहिमानंतॄमसोजन्मसा
लोकप्रयकथमंहंतुचेतस्सिच्यंजयीम्॥६॥ पल्लैः कृत्ताहारःप्रथमममपि
दना४ निर्गस्पिस्सदेना[illegible]स्सूक्तः स्पोरुव्यक्षचिदपिपुरोजन्मनिस्रुती॥ तपेस्यन्ना
श्रीतंननुवनभ्रुविश्रीफल्लदलैरस्वुडेः रैवेडेदोष्विरमकृतपादौर्वनम
सौ॥७॥ यैदनेयत्वमर्पस्य[illegible]र्पव्येक्तिःस्मरतायपी॥ वसैन्यरस्यालु
तैस्सूर्यैरात्रिरक्षद्विवा॥८॥ स्रुटिस्पर्धार्पकत्वंयूभ्रान्तिः सोप्यनेतुवे॥

पृथा

नन्यो
पमेया

श्रीराम
६

२ श्रुतिरी ८ जोद

प
कल्पद्रुमइवाभ्यातिवाछितार्थप्रदोजिनः॥९॥ सैस्समां धियं दन्नौस्य गुणान्वे

चनिवेश्यते॥ यथाकुन्तिसुतस्त्रीणां सुज्ञः समासः पञ्चविनाकरैः॥१०॥ पूर्तेयरा

श्लेषोयत्रपदानिस्युः स्यूतानीवपरस्परं॥ ओजः समासभूयस्त्वं तदेघे जे

घजिसुंदरं॥११॥ मुद्रायस्पोद्धीतं सह सैर्वैरी त्रिवन्नवरैर्गुणुडुः॥ कैखाहि लोड

तधराणिभारभुजवल्लं॥ देरोद्रे छेद्दं नांकुरनिकरदंभाद्युलेकिता॥ थेम की कैला

क्कारोद्रेकंकुलशिखरिणस्तैपिदधिरे॥१२॥ समराजिरस्फुरदरिनरेसग्रा की हर्तुं नीजय

कनिकरशिरः॥ सरसिंहरसरपरिचयेनेवारुणीकरतखोदेवः इतियद्यं॥३॥ रह्ये लो

सरसार्थपदत्वंपत्नेन्माधुर्यमुदाहृतं॥ अनिष्ठुराक्षरत्वं यस्योकुतार्थ
पत २ न् ५

सैः स्प्र
पि
रि

ग्निदं यथा ॥१४॥ फणामणिकिरणालीस्फुरतचंचनिचोलः कुचकलशानिधा

नस्यैव रक्षाधिकारी ॥ उरसि विशादहारस्फारतामुज्झिनः किमिति करस हा॰२

रोजे कुंडलीकुंडलिन्याः ॥१५॥ घितापदीपांजनराजिरैव देवैवदीयः करवा

लएषः ॥ नोचेदनेन द्विषतां मुखानि श्यामापमानानि कथं कृतानी ॥१६॥

वि गुणैरमीभिः परितोनुबद्धं मुक्ताफलानामिव दामरम्यं ॥ देवीसरस्वत्यपि कंठे मे

पं करोतु सकुंकारनपाकवित्वं ॥१७॥ ॥ इति श्रीवाग्भटालंकारे तृतीयः परि श्रीराम

छेदः ॥ छ ॥ श्रीमहालक्ष्म्यै नमः ॥ छ ॥ दोषैर्मुक्तं गुणैर्युक्तमपि येनोज्झि पे॰७

७ तंवचः ॥ स्त्रीरूपमिव नो भाति तं ब्रुवेलंक्रियोच्चयं ॥१॥ चित्रंवक्रोक्तिपनु

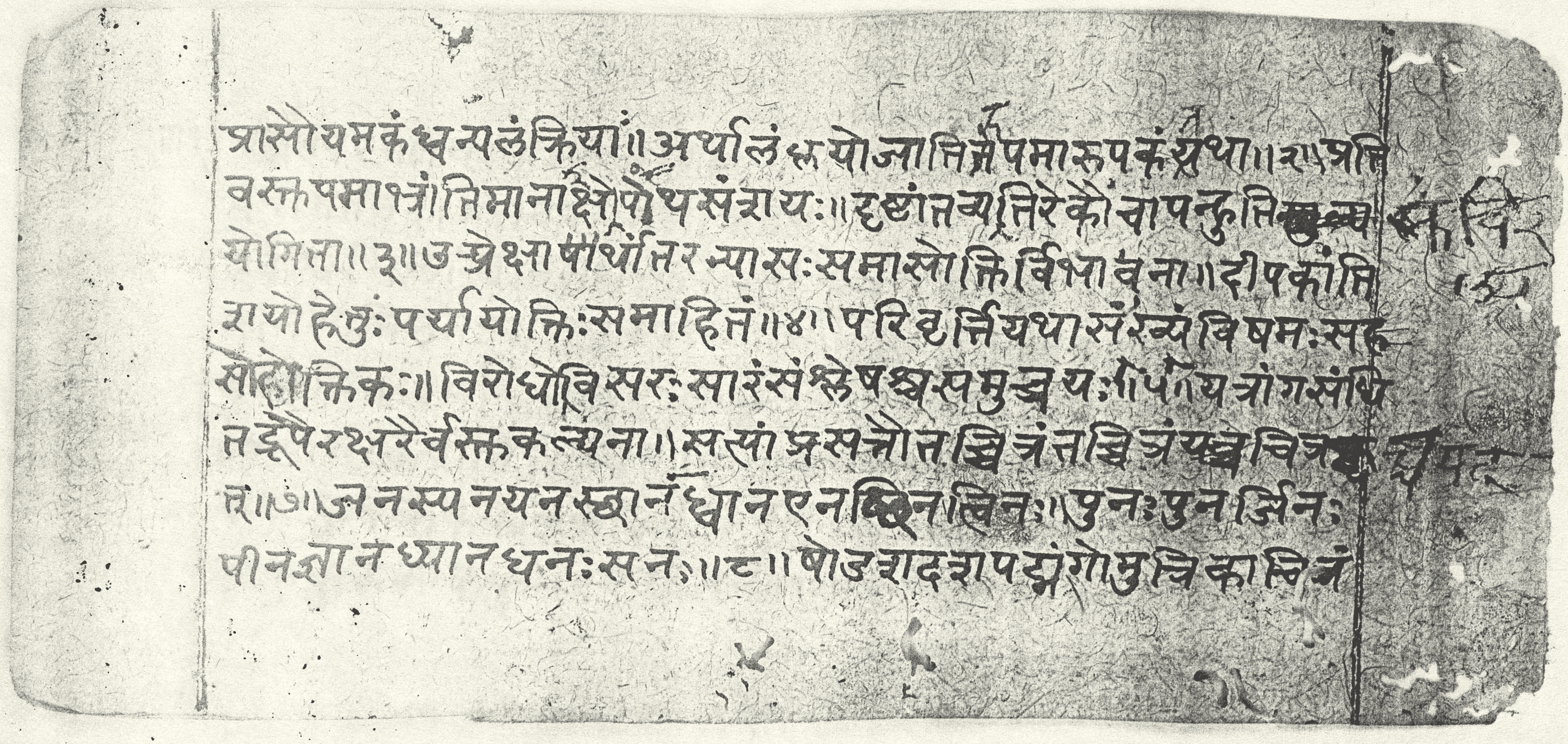

प्रासोयमकं ध्वन्यलंक्रिया॥अर्थालंक्रियोजातिरुपमारूपकंयथा॥२॥प्रति
वस्तूपमाभ्रांतिमानाक्षेपोपसंशयः॥दृष्टांतव्यतिरेकौचापन्हुतिस्तुल्य [illegible]
योगिता॥३॥उत्प्रेक्षार्थांतरन्यासःसमासोक्तिर्विभावना॥दीपकांति [illegible]
शयोहेतुःपर्यायोक्तिःसमाहितं॥४॥परिवृत्तिर्यथासंख्यंविषमःसह
सोदोक्तिकः॥विरोधोविसरःसारंसंश्लेषश्चसमुच्चयः॥५॥यत्रांगसंधि
तद्रूपैरक्षरैर्वस्तुकल्पना॥सस्यांप्रसन्नोतच्चित्रंतच्चित्रंपद्मचित्र [illegible] पत्र
त्र॥७॥जनस्यनयनस्थानंध्यानएनच्छिन्नचिनः॥पुनःपुनर्जिनः
पीनस्नानंध्यानंधनःसनः॥८॥षोडशादशापद्मंगोमुत्रिकाचित्रं

ग१ चौ[illegible]णन रगण वरकरत्तरचरण॥ परपदव्रारणगजनपथकपकं॥ अम
दन। गतमद। गजकरयमल। श्रामम य। जय। भयघनवनदहन॥ ९॥
एकस्वरैर्म्रूल। स्थितिमधः कूर्वन्नृपात्रैर्जुष्टोगत्ताक्षरैः॥ विटः सेव्यः कु
लीनस्यतिष्टतः पार्थिकस्यसः॥ १०॥ विपर्टेपदादिकारमात्राच्युतकं॥
बटइत्ति॥ धर्माधर्मविदः साधुपक्षपातसमुद्यताः॥ गुरूणां वंचने
निष्टा नरकेप्यांत्तिडुः रिवतां॥ ११॥ वचनाद्विंदुच्युतकं॥ वचनमिति॥
ककाकुकेकके कांककेकिकोकैककुः ककः॥ अकुकौकः काककाकक
काकुकुककांककुः। एवव्यंजनं॥ १२॥ कुर्वरदिवाकराश्लेषंदधच्चर

श्रीराम
८

णडंबरं॥ देवयौष्माकसेनायाः करेणुः प्रसरत्यसौ॥१३॥ करेणुपदात्क कास्यु
तकं॥ प्रस्कन्नादपरं वाच्यमुपादायोत्तरप्रदः॥ भंगश्लेषमुखेनाद्य यत्र वक्रो पद २
क्तिरेवसा॥१४॥ नाथ मयूरोनृत्यति तुरगाननवक्षसः कुतोनृत्यं॥ ननु क
थयामि कलापिनमिह सुखलापी प्रियेकोस्ति॥१५॥ स्यन्तुः पार्वतीति नाम
कीर्तयन्नवेत्यां ताउपिष्याम्यहं कीजाज्ञेनाशिवेतिसस्यमन[illegible] किंतेभ्रष्ट
गात्रः पतिः॥ नोस्थाणुः किमु कीलको नहि पशुस्वामी [illegible]गोप्रागवादो
लाखेल्लनकर्मणीति विजयागौर्यो गिरः पांतु वः॥१६॥ किं गौरि मां प्र
तिरुषा ननु गौरहं किंकुष्यामि कां प्रति मयीत्यनुमानतोहं॥ जानाम्य

चे
कु

× पश्चात्सपोस्ती दुर्द्दर संयुरत्ना मामारुकक्षिद्यु
दुभ्रमिपाल: ॥१

तस्खमनुमानत एवसस्पमित्थं गिरोगिरिभुव: कुटिलाजयंति उदाहरणां
तरं ॥१७॥ तुल्यश्रुस्यक्षरावृत्तिरनुप्रास: स्फुरद्गुण: ॥ अतस्पद: स्पाच्छेका
नां लाटानां तत्स्पेश्वस: ॥१७॥ अलंकलंकश्टंगार। करप्रसरहेलया ॥ चं
द्रचंडीश निर्माल्य। मसि। न। स्पर्शमर्हसि ॥१८॥ रणेरणाबीदोहत्वाद
नवान्रदानवद्विषा ॥ नीतिनीहेन भूपाल भूरियं भूस्त्वयाकृता ॥१९॥
त्वंप्रियाचेच्चकोराक्षि स्वर्गलोकसुखेन किं ॥ त्वंप्रियायदि नस्यान्मेस्व
र्गलोकसुखेन किं ॥२०॥ एत्रैकेपात्रेस्वकलत्रवक्त्रेनेत्राम्रै [illegible] भ्रमिपाक:
॥२१॥ स्यात्स्यादैवर्णनीमावृत्ति: संयुतायुता ॥ यमकं भिन्नवाच्याना
पद१ तंबिबित२

श्रीराम
९

१०
ने ते:

यथा। द्विजिह्वस्य। विभवः। स्यान्महा। त्तमः॥ तथा तथा। स्या। जाये
त। स्पर्द्धये। व। महा। त्तमः॥४१॥ दास्यंति। दास्यंति कोपा। दास्यंति
संति। कर्करान्। शापां। भवंति। भैवंति। हैं। नैर्यौ। भैवं॥ तैमि। तं
स्तेनैः। बहुकैः। खैं॥४२॥ कुलं। तिमि भेया। दुन्त्रं। करेएरनां। नौ। दि
व्यंति। न। दीव्यंति करे। ऽएरनां॥ प्राणिनां। गेएना। पिंकौ॥४३॥ गं
गां तु धवलां गा भोमु मुक्षु ध्यान गोचरः॥ पापौर्त्तिहरणा यौस्तु
स संज्ञो नौ जिनैः संतां॥४४॥ जग दासा कीर्त्तिस्तु श्वौं जनधन्तु
दास धाम ध्वेशो: परिघः॥ जयंति। प्रतापद्युर्षा। जयं यस्सिं हस्त्या
पुषे।

क्षसंस
अपौतुको

पा२

ररदधिनाथः॥४५॥ मौ। माकारयते। रामा। सौ। सौ। मुदितमात्र सा सौंत४
या। या। मदा। रुण छायाना नाहे लौ भयाननना॥४६॥ स्वभावोक्तिः
प्रदु। र्धस्य स्वा। क्रियेस्या। क्रियेस्य चौ। जातिर्विज्ञेषैतौ। रम्याहिनत्र स्यांत् सौ
स्ना र्भिका त्रिषु॥४७॥ बर्हावली बकुलकौ चिरुचौ विचित्र अलंत्व
सौरचित्त चारुदुकूललीलाः। गुंजाफलग्रथितहारलताः सहे श्रीरामः
कं पर्वेलें तिरवेलगत यौत्रैवैनेशाबर्यः॥४८॥ आरतानित्रधो १२
रणि सीसरण वपणुक्करो। कुरंगच्छि॥ उल्लुसिरवीसभुयवणाविणि
वेस्सादत्ता मुहो। एस्सो॥४९॥ उपमानेन सादृश्यमुपमेयस्य यत्र

रां॥

सा॥ ग्रख्य यान्य यतुल्यार्थसमासे रूपमामत्ता ॥५०॥ गत्यो विभ्रममंद
या जति पदं या राजहंसा पते यस्याः एणीम्मक्षां कमंडलु मिवश्री मत्स
देवननं ॥ यस्या श्वानुकरो तिने त्रयुगलं नीलोत्पला नि श्रियात्तां कुं
दाग्रदा ती सजन्न जिनपती राजीमती पातु वः ॥५१॥ चंद्रेव दृदेनं य
स्या नित्रे नीलोत्पले इव ॥ पक्कबिंब दृसत्योष्ठः पुष्पधन्व धनुर्भ्रुवः
॥५२॥ मयच्चारियमाणासत्त्या। विणिज्जदोसा यस्स राग्रिगुत्ता जुह
विरहे तीषेसु हं। संकुइयं। सुहप। कुमुपंजु ॥५३॥ तन महा। वीयरा
यं। जिणिं हेमु द्दा लिमद्धुढयर क्कसायं॥ जस्स माणं वं। सरीरं। मणं व
सरीरं नु सुपस्स भ्रं ॥५४॥ ये दे वभवतः पादौ श्च वसा ज्ञा विना श्रि

नं

दे दे
२

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1520
Dist. Nagpur

तु ई री
ताः॥ तेलसंते दंडुतांभव्याः श्रियं।[illegible]त्रि वश्राश्वती॥५५॥ औंको क
नं।व व व नंचं निगूहं नंचमो सां स्मरन्नमत्तवसरसंहृत्रास्त्वं॥ तु
सां। किमंगपि शि। तास्त्रउरीषपात्रं गात्रं विचिंत्य सुदृशां न निराकुले
सि॥५६॥ कलेवचंद्रस्य कलंकमुक्ता मुक्तावलीवोरुगुणप्रपन्ना
जगत्त्रयस्याभिमतं ददाना जैनेश्वरी कल्पलतेव मूर्तिः॥५७॥ वि
भिन्नालिंगवचं नांनाविहीनाधिकां चतां॥ निबध्नंति बुधाः क्का
पि। लिंगभेदं तुमे निरे॥५८॥ हिममिव कीर्त्तिधवला चंद्राकले
वाति निर्मला वाचः॥ ध्वांक्षस्येवाहि दाक्ष्यं नभ्यइव वक्षच्छतेवि

श्रीराम
१२

पुलं॥५९॥ मुनीयं गद्गदेवीप्रपक्षा प्रतिभासते॥ खद्योतद्वत्सर्वत्र
प्रतापश्च विराजते॥६०॥ मुखं चंद्रमिवालोक्य देवालीदकरं तव॥
ति कुमुदं मुदाक्षीणि क्षणे मिथ्यात्वसंपदां॥६१॥ सफेने विदुः प्रोद्धोर्मिं
रश्मिः शाङ्गीव शंखभृत्॥ ख्यातन्मदः करीवर्षन्विद्युल्लानिर्ववादैः॥६२॥ रि
निजवीजिते शाकरज्याप्रस्रुतक्षतपंक्तयः शुशुभिरे सुरते॥ कुपितस्य
रस्त्रिहितबाणगणव्रणजर्जराद्वत्सरोजदृशः॥६४॥ हस्ताग्रविन्यस्त
कपोलदेशा मिथोमिलत्कंकणकुंडलश्रीः॥ सिषेवने त्वश्रुवदस्तु वा
रेदाः कंदलीवराविंदवत्स्वपनायाः॥६५॥ बद्रुवीरेप्यसावेकोपद्रवं

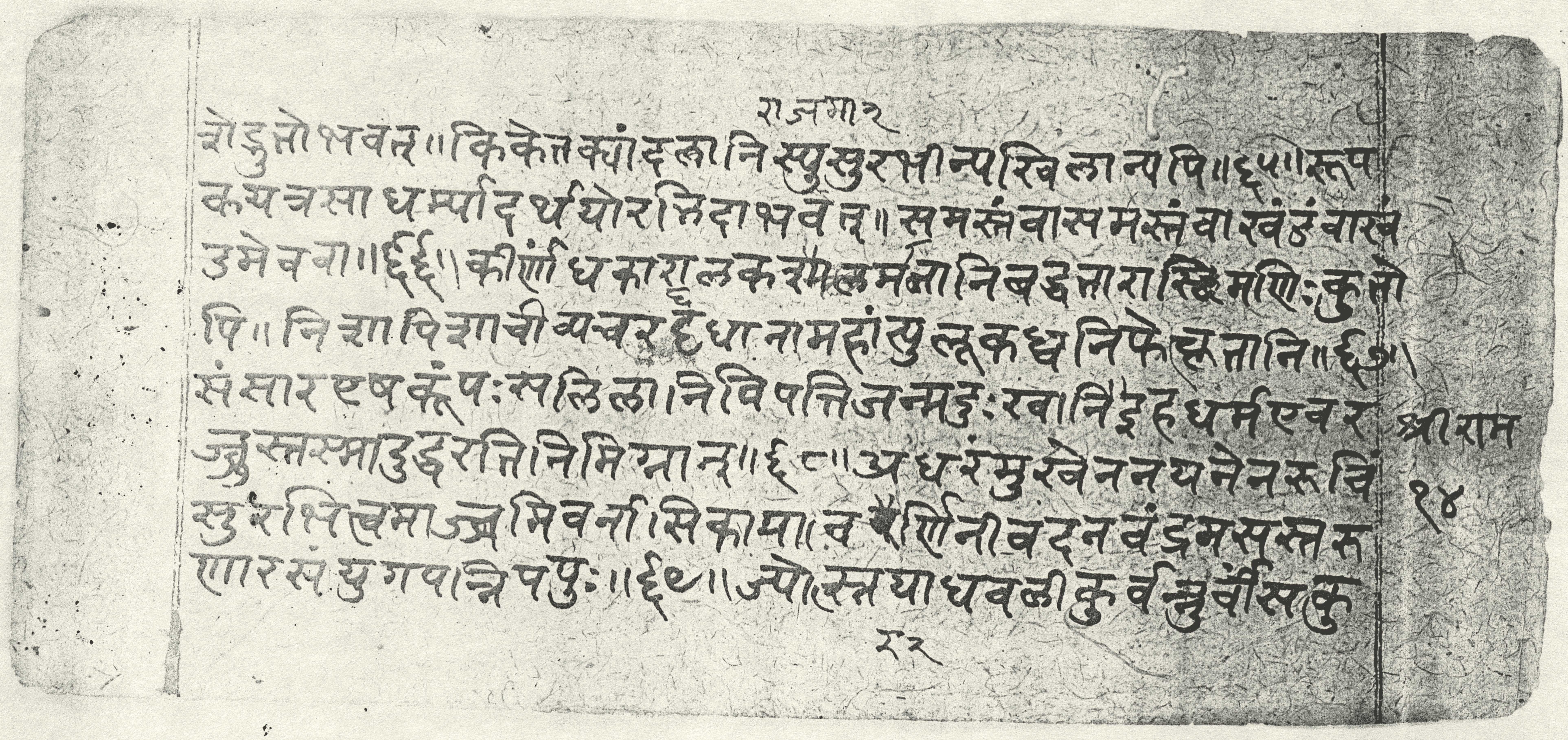

राजमार

रोडुतोऽभवत् ॥ किंकेतकचांदलानि स्पृक्षुरभीन्यरिविलान्यपि ॥ ६५ ॥ रूप
कूपचसाधर्म्यादर्थयोरन्तिदाऽभवेत् ॥ समस्तं वा समस्तं वा खंडं वा खं
डमेव वा ॥ ६६ ॥ कीर्णांधकारालककश्मलमर्मना निबद्धतारास्थिमणिः कुतो
पि ॥ निशापिशाची व्यचरद्दधाना महांसुलूकध्वनिफेत्कृतानि ॥ ६७ ॥
संसार एष कूपः सलिलानि विपत्तिजन्मदुःखानि इह धर्म एव र
ज्जुस्तस्मादुद्धरति निमिग्नान् ॥ ६८ ॥ अधरं मुखेन नयनेन रुचिं
सुरभिं स्वमाज्जमिवनासिकामा व यौर्णिनी वदनवंडमसस्तरु
णारसं युगपान्निपपुः ॥ ६९ ॥ ज्योत्स्नया धवलीकुर्वन्नुर्वीसकु

श्रीराम
१४

२२

किं केतक्यां दलानि स्युः सुरभीण्यखिलान्यपि ॥७२॥ २

दे मु२

लपर्वतां ॥ निद्राविद्रावकमलमुकुलौतिस्म निशाकरः ॥७०॥ अनुपा
माविवादीनां वस्तुनः प्रतिवस्तुना ॥ यत्र प्रतीयते साम्यं प्रतिवस्तूपमा व
तु सा ॥७१॥ वकुविरेप्पसावेकौयदुवंशोऊं ॥ भवेतु ॥ वस्तुन्यन्यत्र कु
त्रापि तत्तुल्यस्यान्यवस्तुनः ॥ निश्चयोपचजायेत भ्रांतिमानस
स्मृतो यथा ॥७३॥ हेमकमलं ति ॥ वयणे ॥ एयणे ॥ लीलुप्पलं ति ॥ प
सिमच्छि ॥ कुसुमं ति तुम्हं हसिएं निबिडई भमरराणरिच्छोली ॥७४
उक्तिर्यत्र प्रतीतिर्वा प्रतिषेधस्य जायते ॥ आचक्षते तमाक्षेपम
लंकारं बुधा यथा ॥७५॥ इंद्रेण किं सपदि कएण नरेंद्रस्स उरैराव

स

तेन किम होयादित द्विपेंद्र ॥ दंभोलिनाप्यलमलंय दितस्रपतेस्वगोप्य
यंन तुंतुधाय दितस्तुरीसाठ्ठं:॥७६॥ इति।जे।ण।किंति।कुणंति।
करुणाकणंपि।जेणेव॥ते घणअरकब्ब।णरा।दिति।धणं।मरण
समए वि॥७७॥ इदमेत दिदंबेत्ति साम्या द्धुद्धि हिंसत्राय:॥ हेतु।नि
निश्चयेसोपि निश्चयां तस्मत्तो यथा॥७८॥ यस्यास्ति नरक क्रोड
निवासरसिकं मनः॥सोस्तु हिंसान्रतस्तेयत्तसपरः ख्रुतरांजनः॥७९॥×
किं केशपाशः प्रतिपक्षलक्ष्म्याः किंवाजतापानलधूमएषः॥ द
ष्ठाभवस्याणिगतं रूपाणमेवं कवीनांमतयः स्फुरंति॥ इंद्रःस

श्रीराम
१५

26

एषयदिंकिंनसहस्रमक्ष्णांलक्ष्मीपतिर्यदिकथंनचतुर्भुजोसौ।
आःस्पंदनध्वजधृतोद्धुरताम्रचूडःश्रीकर्णदेवनृपसूनुपुरंदराग्रे॥८१॥ २२
अनुप्रातोपा रव्यतिसंरे अनन्वपरव्यापनंयत्रक्रिपयास्वतदर्थयोः॥तंदृष्टांतमितिप्राहुरलं
कारंबुधायथा॥८२॥पतिव्रतानांसंसर्गंत्यजंतिदूरेणनिर्मलागुणि
नः॥इतिकथयन्नजरतीनांहारःपरिहरतिकुचयुगलं॥८३॥केनचि
द्यत्रधर्मेणद्वयोःसंसिद्धसाम्ययोः॥भवत्येकतराधिकंव्यतिरे धिक
कःसउच्यते॥८४॥अस्त्वस्तुपौरुषगुणाज्जयसिंहदेवपृथ्वीपते
मृगपतेश्चसमानभावः॥किंत्वेकतःप्रतिभटाःसमरंविहायसद्यो

विशंति वनमन्यमशंकमानाः ॥८५॥ नैतदेतदिदं[illegible]हे तदिपूर्ण्ह वपु
र्वकं ॥ उत्पद्यते यत्रासा दत्रयादपन्हुतिरियं यथा ॥८६॥ नैतन्निशा
यां ॥ शीतरस्त्रिषिपे घमं धीस्तत्तालोकनमधकारं ॥ निर्गागमग स्थि
तपंचबाणसेनासमुत्थापितएषरेणुः ॥८७॥ उपमेयं समीकर्तुमु
पमानेन योऽत्पद्यते ॥ तुल्यैककालक्रिययाप्यत्र सा तुल्ययोगिता ॥८८॥
तमसालुप्यमानानां लोकेऽस्मिन्साधुवर्त्मनां ॥ प्रकाशनाय येभूः श्रीराम
त्ताभानोस्त्तवचदत्पत्ते ॥८९॥ कल्पनाकोचिदेशेचित्सादृश्यार्थ २६
स्यसतोन्यथा ॥ द्योतितेवादिभिः त्राह्यैरपेक्षासा[illegible]ता यथा ॥९०॥

॥ रू१ रा१ ॥२

28

ढि

नभस्तले। किंचिद्दिवस त्रिष्टाभ्रकासिरेवं दस्तचिप्ररोहाः॥जग[illegible]ति
खाहसतः प्रमोदाद्दंताइव ध्वांतनिरुद्वाचरस्य॥५१॥उक्तसिद्ध्यर्थमन्या
र्थन्यासो व्याप्तिपुरःसरः॥ कथ्यतेऽर्थांतरन्यासः श्लिष्टोऽश्लिष्टश्च स
द्विधा॥५२॥गौणत्वमक्ष्णा मासिता अभासां गिरां प्रचारस्तव परप्रकारहै
बभ्रुवपानान्मधुनो न वर्णनामचीतनीयो हि सुरानुभावः॥५३॥क्षुंडाघाते:
केपिताः कुंजरा णां पुष्यो सर्गे पादपाद्धीरुचकुः॥स्तनौ काराः किंप्रय
छंति किं [illegible] कांता यावन्नोइते वीतरां के॥५४॥उच्यते वस्तुमिछस्य प्र
तीतिजन[illegible]क्षमं॥ स धर्मवैस्तु यत्रान्यत्र समासोक्तिरियं यथा॥५५

न

शि॰

श्री २

ता कृधंनु १

ता

मधुकरमाकुरुशोकं विचरकरीरद्रुमस्य कुसुमेषु ॥ घनतुहिनपातदलि[illegible]
[illegible]सामा[illegible]लत्ती[illegible]मिलति ॥ ९६ ॥ विनाकारणसद्भावे यत्र कार्यस्य
[illegible] ॥ नैसर्गिकगुणोत्कर्षभावना सा विभावना ॥ ९७ ॥ अनध्ययन
विद्वांसो निर्द्रव्यपरमेश्वराः ॥ अनलंकारसुभगाः पांतु युष्मान् जिनेश्व
राः ॥ ९८ ॥ आदिमध्यांतवर्त्येकपदार्थेनार्थसंगतिः ॥ वाक्यस्य यत्र
जायेत [illegible] उक्तं दीपकं यथा ॥ ९९ ॥ जगुस्तव दिविस्थानिन् गंधर्वाः
पावनं यशः ॥ किंनराश्च कुलाद्रीणां कंदरेषु मुहुर्मुदा ॥ १०० ॥ वि
राजंति तमिस्रा[illegible]णि द्योतंते दिविताराकाः ॥ विश्रांति कुमुद

दर्शनं
२

भ
श्रीराम
१७

30

श्रेण्य: क्षोभं ते निश्शि दीपकाः ॥१०१॥ वस्तुनो वक्तुमुत्कर्षमसंभाव्यं य
दुच्यते ॥ वदंत्यतिशायाख्वं नमलंकारं बुधा यथा ॥१०२॥ त्वद्दारितारि
तरुणी श्वसितानिलेन संवर्द्धितैर्मिषु महोदधीषु क्षितीश ॥
अंतर्लुठद्गिरिपरस्परश्ठंगसं[illegible]घोरारवैर्दुररिपोरपयाति
निद्रा ॥१०३॥ एकदंडानिस्वमस्तुर्यदि छत्रालिपर्वसे ॥ तदो
पमीयते पार्श्वमर्द्धिस्सनफणः फणी ॥१०४॥ यत्रोत्सादयन:
कंचिदर्थं कर्तुःप्रकाश्यते ॥ तद्योग्यताउक्तिरसौ [illegible] हेतुक
क्रोबुधेर्यथा ॥१०५॥ कुख पास्सम[illegible]मन्ना । विरहेण कुलाइ ।
तत्ता ।

ण। हस्सा ॥ कंठब्भंतरघोलिरमहुरसरं। वालियागीयं ॥१०६॥ वि
ससो घरो। मयं। को। कयंत आस्या हि आगउ पवसो ॥ जाइ पला
सो सिहेरी पढिए। मारंत्ति। त्ते। दुद्धि ॥१०७॥ अत्तस्परूयायत्रजल्प
मानेन वस्तुना ॥ विवाक्षितंजत्तीयेत्तपर्यायोक्तिरियंयथा ॥१०८॥
यसैन्यवाहनिवहस्य महाहवेषु द्वेषः प्रभो रिपुपुरं धिजन
स्यत्वासीत् ॥ एकः खुरैर्बहुलैरेणुततिं चकोर नांसं अहारखुन
रश्रुजलैर्यदन्यः ॥१०९॥ कारणांतरसंपत्तिर्दैवादारंभारहि
यस्य कार्यस्य जायेत तज्जायेत्त समाहितं ॥११०॥ मनस्विनीव

श्रीराम
वा २
१८

32

ल्लभवेश्मगंतुमुत्कंठिता यावदभ्रन्निशायां ॥ तावल्लवांसो धरधीर
नादैः प्रबोधितः सौधशिखी चुकूज ॥१११॥ परिवर्त्तितमर्थेन सह
श्रासंहरेन वा ॥ ज्ञायते यस्य यत्रासौ परिवृत्तिर्मता यथा ॥११२॥
अंतर्गतत्वाठफणामणीनां प्रभालिरुद्धा सितलेपशुभ्रनैः ॥ स्फु
रत्नदीपानि ग्टहालिमुत्काशुहास्तुत्रौ नैव दरातिवर्गः ॥११३॥ दह
प्रहारं रिपुपार्थिवानां जग्राह यः संयति जीवितव्यं ॥ श्रृंगारसर्वं
गीतंतदंगनानामादायेंदुः स्वानि दद्दौ स्वदेव ॥११४॥ यत्रोक्तानां प
दार्थानामर्थाः संबंधिनः पुनः ॥ क्रमेणात्ते न बध्यंते यथासंख्यं

तदु च्यते॥११५॥ स्फुटमुजलजिकाभ्यां शोणिमानंद धत्याचरण कमल
भसा सारुणाजाननेन॥ बिशाकिशालयपक्षान्यानलक्ष्मीणिमन्ये
२२ वैहविप दिवैरात्तन्चतेतापमंगे॥११६॥ वस्तुनो यत्रसंबंधमनो
विसेनकेनचित्॥ असंभाव्यं वदेहक्तातमाकुविशामंयथा॥११७॥
केदंतवव ऊर्वसेकदलीगर्भकोमलं॥ कायं यजिमत्तिक्लेशाद्दा
यीज्ञत्तपरिग्रहः॥११८॥ सहोक्तिः साभवेद्यत्र कार्यकारणयोः श्रीराम
सह॥ समुसत्तिः कथाहेतोर्वक्तुं तज्ज्ञेन्मशाक्ति[illegible]॥११९॥ आदत्तैस्य २९
रुपशास्तानमयतिस्वाईमदोनसंग्रामे॥ सहविद्धिषांश्रियारसे
तां२

न

कोदंडं कर्षति श्रीमान्॥१२०॥ आपाते हि विरुद्धत्वं यत्र वाक्ये न तत्त्व
तः॥ शब्दार्थकृतमाभाति स विरोध इति स्मृतः॥१२१॥ उर्वीरवाल
विर्भ्रवेनस्तु वर्मपापि स्तोकोत्तरान्चयश्च तु वापिवधीहासनमरिश्च
ट छिरांसि विनतानि॥ क्षिप्तास्तु धिश्शरयं क्तिः वरेल॥ प्रसर्पि[illegible]षु४
प्रतिरलं स्रव लिनेषु तेन संज्ञामवाप्य युयुधे पुनेरेवा वेष्टुः॥१२२॥
येनाक्रांतं सि× कीर्तिर्यात्रा दिगंतेषु॥१२३॥ यत्रार्थो नरस्तु च्छदे
शेन वस्तुपलक्षणं॥ प्रस्तुतार्थस्य संप्रोक्तो बुधैरवसरो यथा॥१२४॥
सप्तपा निस्वयानंदः स्वच्छंद [redacted] त्तमविक्रम[illegible] येन नत्तैं

(यु १ वरः सोपि हृद्धे बर्बरको जितः ॥१२५॥ यत्र निर्द्धारितात्सारात्सारं सारं तु
त्तरस्ततः ॥ निर्द्धार्यते यथाशक्ति तत्सारमिति कथ्यते ॥१२६॥ [illegible] दैसौरैव
वा १ भिन्ने वीक्यैव क्येकमेव हि ॥ अनेकमर्थं यत्रासौ श्लेष इ स्फ[illegible]ते यथा ॥१२७॥ ४
संसारे १ मानुष्यं सारं मानुष्ये केच कौलिन्यं ॥ कौलिन्ये धर्मित्वं धर्मित्वे चापि स
दयत्वं ॥१२८॥ [illegible] आनंद छहल्लास्य यतः समंता कारैरसंता
पकरैः प्रजानां ॥ यस्योदये क्षोभमवाप्य राज्ञो जयत्याहवे लांकिल श्रीराम
सिंधुनाथः ॥१२९॥ कुर्वन्कुवलयोल्लासं रम्यां भोजश्रीयं हरन्न ॥ रे
२०

जेराजापिनक्षित्रंनिशांतेकांतिमन्नया॥१३०॥एकचपचवस्तुनामने
केषांनिबंधनं॥अस्तुरूष्टापरूष्टानांतंवदंतिस्तुतुश्चयं॥१३१॥अण
हिल्लपाट[illegible]उरमवनिपतिः कर्णदेवनृपसूनुः॥श्रीकलशाना
माधेयः करीचरत्नानिजगतीह॥१३२॥श्री[illegible]मेवास्यो नायको निर्वि
वेकः कोटित्यानामेकपात्रं कलत्रं॥निस्संरोगः पारवश्यं नपुंस
मेतत्सर्वं जीवतामेव मृत्युः॥१३३॥जत्रांसा क्रियते यत्राप्रस्तुतस्या
पि वस्तुनः॥अप्रस्तुतप्रशंसां तामाहुः कृतधियो यथा॥१३४
स्वैरं विहरति स्वैरं शेते स्वैरं च जल्पति॥भिक्षुरेकः सुखी लोके

राजचौरभयोज्झितः ॥१३५॥ सर्वे सर्वार्थवेत्रीषु निष्णाता नुत्तरोत्तरं ॥ अ
र्थानां या विरचना बुधैरेका वल्ली मता ॥१३६॥ देशाः समृद्धनगरो नग
राणि वसमाश्रमि निलया ॥ नि ॥ निलयाः सलीलललनाललनाश्चा
त्यंतकमनीयाः ॥१३७॥ त्रसद्दक्षाल्लिंगतो यत्र कालत्रितयवर्जिनः ॥ लिं
गिनो भवति ज्ञानं ननु मनं तदुच्यते ॥१३८॥ न्दनं नद्यस्तदा श्रवं न
भिषेकं भस्माविभोः ॥ अन्यथा कथमेतास्तु जनस्नानैं शुद्धयंति ॥
१३९॥ जंभाजित्ककुभिज्योतिर्यथा शुभ्रं विजृंभते ॥ उदेष्यति
तंधाम न्येरवलः सविनिशाकरः ॥१४०॥ मुखच्छायाबाधितकांति

38

६१

रस्पादोष्ना करः॥ किंकरानां बिभर्त्ति॥ तल्लोचनश्री हृत्ति सां पराधी धा
न्यज्वानिनो वे किंमयं क्षिणोत्ति॥१४१॥ यत्र सा धरणं किंचिदेकत्र ग
त्ति पाद्यते॥ अन्यत्र तन्निवृत्त्ये सा परिसंख्योच्यते यथा॥१४२॥ यत्र वा
यु: परं वैरः पोरस्यो रघुसंपदां॥ युवानश्च धनं कौ धा देवं बिष्णु
यत्रैकस्मि
वीक्षजनोत्तर॥१४३॥ प्रश्ने यत्रोत्तरं व्यक्तं गूढं वा प्पथ बोभयं॥ प्रश्नो
त्तरं तथोक्तानो स्वर्स्गं स्कंकरं विदुः॥१४४॥ अस्मिन्नपारसंसारसाग
रे मज्जतां सतां॥ किं समालंबनं साधो रागद्वेषपरिक्षयः॥१४५॥ ०॥
कुसेवेत्ति श्रियो नि संभ्रष्टुज्जां वद केविद॥ असावतिश्रयः के

ह्रि।
पियुउक्तमपि नोह्यते ॥१४६॥ किंमोभं श्लाघ्यमारव्याहि पद्लिगां कांकुनो
ये ॥ गैरुउः कीदृशो निसंदानवारि विराजित ॥१४७॥ बंधंडस्तुत्तिः संधु
डमुत्ति यमलिलोंपह्रा संम्हृदर्वं ॥ सिंरि बाहडुत्ति। त्तणओ। आसिबुहो
त्तस्स। समस्सं ॥१४८॥ अवमत्कारिता वास्यादुक्तांतर्भावएववु। अ
लंक्रियासामन्यासामनिबंधे निबंधनं ॥१४९॥ द्विचिपदाख्ये पांचा
ली लाटीयापंचसप्तवा ॥ यावद्बहु समासाश्चाख्यवंति त्राक्तिनोय
था ॥१५०॥ द्वेएवरीत्ती गौडीयावैदर्भीचेति सांतरे ॥ एकाक्षरयः स
मासास्यादसमस्तपदापरा ॥१५१॥ दर्प्पोसाटित्तुं गपर्व वेनरा

श्रीराम
२२

तग्रानत्रतोंपोहत्तिकूंराकं ददनुछकछपकुलचें कारघो[illegible]रीछत्तः।
विश्वं।बर्बरबध्यमानपयसः क्षिप्रापगायाः स्फुरन्नाक्रामत्स्वयमक्र
मेण बहुलः कल्लोलकोलाहलः॥१५१॥ विप्राः प्रफस्येव भवंति कोलाको
को।क्षिरषानमषाकादाचित्॥ पठ्युंब्यमानोमधुपैर्द्विजेषः श्लिष्यत
स्रौ नैरविलीनरागैः॥१५२॥ अर्थेन चेनातिचमत्करोति प्रायः कवि
त्वं कृतिनां मनस्सु॥ अलंक्रियास्तेन स एव नास्मिन्नलक्ष्युहत्तां दंत
दिशानपै[illegible]व॥१५३॥ ॥इतिश्री वाग्भटालंकारे चतुर्थः परिछे
दः॥ ॥श्रीमहालक्ष्म्यैनमः॥ ॥स्पाधुपाके प्यनास्वादं[illegible]भो

41

रससमुद्र
१

ध्यं निर्लिखितं यथा ॥ तं पेव नीरसं काव्यमिति ब्रूते रसानिह ॥१॥ अनु
भावै र्विभावैश्च सात्विकै र्व्यभिचारिभिः ॥ आरोप्यमाण उत्कर्षं स्था
यिभावो [redacted] ः॥२॥ शृंगारवीरकरुणहास्याद्भुतभयानकाः ॥
रौद्रबीभत्सशांताख्या नवैते निश्चिता बुधैः ॥३॥ जायापत्योर्मिथो
रत्या वृत्तिः शृंगार उच्यते ॥ संभोगो विप्रलंभश्च सेषतु द्विविधो
मतः ॥४॥ तौ तयोर्भवतो वाच्यो बुधैर्युक्तवियुक्तयोः ॥ प्रछन्न
श्च प्रकाशश्च पुनरेष द्विधा मतः ॥५॥ रूपसौभाग्यसंपन्नः
कुलीनः कुशलो युवा ॥ अनुद्धतः सुनृतगीः ख्यातो नेतात्र स

श्रीराम
२३

ऊ१ हुलः॥६॥ अपंच विबुधै रक्तो●नुकूलो दक्षिणः शठः॥ धृष्टश्चेति चतुर्द्धा स्या
न्नायिकोऽस्याच्चतुर्विधा॥७॥ नीलीरागोन्नुकूलः स्यादनन्यरमणीरतः॥द
क्षिणश्चान्यचित्तोपियः स्यादविकृतः स्त्रियां॥८॥ प्रियं वक्त्य प्रियं तस्याः
कुर्वन् यो विकृतः शठः॥ धृष्टो ज्ञातापराधोपि नाविलक्षोऽवमानितः
॥९॥ अनूढा च स्वकीयास परकीया पणांगना॥ त्रिवर्गिणः स्वकीया स्या
दन्याः केवलकामिनः॥१०॥ अनुरक्तोऽनुरक्तेन स्वयं या स्वीकृता भवेत्॥
सांन्तढैत्ति यथा राज्ञो दुष्य[illegible]तस्य शाकुंतला॥११॥ देवानां गुरुसाक्षेण
स्वीकृता स्वीयनायिका॥ पोमावत्पत्ति गंभीरप्रकृतिः स्वचारित्रपटता॥१२॥

श्रि

परकीयाप्यनूढेव वान्यभेदोस्ति चानयोः ॥ स्वयमप्याप्तिकामे कामसख्या वै
कापि पंचदेश ॥१३॥ सामान्यवनिता वेश्या भवेत्कपटपंडिता ॥ नहि कश्चि
[illegible]यं तस्याः दातारं नायकं विना ॥१४॥ सर्वप्रकाशमेवैषा याति नायक
मुद्धता ॥ वाच्यः प्रच्छन्न एवान्यस्त्रीणां प्रियसमागमः ॥१५॥ सर्वानुरागे
मानात्मप्रवी[illegible]त्मा करुणात्मकः ॥ विप्रलंभश्चतुर्धा स्यात्पूर्वं सर्वोह्य
पं गुरुः ॥१६॥ स्त्रीपुंसयोर्नवालोकादेवोल्लसितरागयोः ॥ ज्ञेयः पू
र्वानुरागोयमपूर्णस्पृहयोर्दशा ॥१७॥ मानोन्यवनितासंगादीर्ष्या
विकृतिरुच्यते ॥ प्रवासः परदेशस्थे प्रिये विरहसंभवः ॥१८॥ स्यादे

श्रीरा
२४

कत्तरपंचलेदंपत्योः[illegible]रनुरक्तयोः॥ शृंगारः करुणाख्यो यं वृत्तवर्णन

वरसः॥१९॥ उत्साहात्माश्रवेद्वीरस्त्रेधा धर्म[illegible]दानतः॥ नायको त्र भवे जि २

सर्वैः श्लाघ्यैरधिगतो गुणैः॥२०॥ शोको[illegible]ः करुणो ज्ञेयो यत्र श्रूपात्तरो

दने॥ वैवर्ण्यमोहनिर्वेदप्रलापाश्रूणि कीर्तयेत्॥२१॥ हासमू[illegible] समाख्या॥ लः४

तो हास्यनामा रसो बुधैः॥ चेष्टांगवेषवैकृत्याद्वाच्यो हास्यस्य चो[illegible]वः॥२२॥ द्र५

कपोलादिस्फुतोल्लासो स्मितो हस्य महात्मनां॥ विदीर्णास्यश्च मध्याना

धमानां सत्राट्टकः॥२३॥ विस्मयात्माद्भुतो ज्ञेयः सर्वौसंभाव्य वस्तुनः॥

दर्शनाच्छ्रवणाद्वापि प्राणिनामुपजायते॥२४॥ तत्र नेत्रविकाशांस्यात्पु

लकः स्वेदएव च॥ निस्पंदनेत्रतौ साधुवा[illegible]द्गदाचगीः॥२५॥ भयान

साधु१ द्र१

कोभवेद्दीप्तिप्रकृतिर्घोरिवस्तुनः ।। सचप्रायेणवनितानीचबालेषुदृश्यते ।
२६ ।। दिगालोकास्यशोषांगकंपगद्गदसंभ्रमाः ।। चास्यवैवर्ण्यमोहाश्रुव
र्ण्यपत्तेविलुधैरिह ।। २७ ।। क्रोधात्मकोभवेद्रौद्रः क्रोधश्चारिपराभवात् ।। भी
ष्मवृत्तिर्भवेदुग्रःसामर्षस्तत्रनायकः ।। २८ ।। स्वांसाघातस्वरांसास्त्रो
त्क्षेपभ्रूकुटयस्तथा ।। अत्रारातिजनाक्षेपोद्दलनंचोपवर्ण्यते ।। २९ ।।
६२ बीभत्सःस्याज्जुगुप्सात्मासोद्वेगघृणनेक्षणात् ।। निष्ठीवनीस्यभं श्रीराम
गादिस्याद्दत्रमहतीनच ।। ३० ।। सम्यक्ज्ञानसमुत्थानः शांतोनि २५
स्पृहनायकः ।। रागद्वेषपरित्यागा सम्यक्ज्ञानस्यचोद्भवः ।। ३१ ।। दो

षे रुझितमाश्रितं गुणगणैश्लेषस्य मल्कारिणं नानालंकृतिभिः परीतमभि
तो रीसास्फुरं स्यास तां तैस्तैस्तन्मयतांगतं नवरसैराकल्पकाल
कविस्त्रष्टारो घटयंतु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिनः ॥ ३२ ॥ ॥ इति
श्रीवाग्भटालंकारे पंचमः परिच्छेदः ॥ ॥ श्रीमहालक्ष्म्यैनमः ॥ ॥
दयोचक्र इति संयुत आदि पादयमकं ॥ १ ॥ यत्रास्ते इति संयुत मध्य
पादयमिकं ॥ २ ॥ द्विषामिति संयुत आदि पादयमकम् ॥ ३ ॥ विभाति
राम इति संयुत आदिमध्य पादयमकम् ॥ ४ ॥ आसन्नमज्ञस्य संयुता
मध्यांतपादयमकम् ॥ ५ ॥ अमंरनगर इति असयुतैं मध्यांतपा ॥

दयेयमकम्॥६॥ रंभारामा इति सर्वपादयमकं महायमकम्॥७॥
कारांत इति संयुत आदिपादयमकं॥८॥ क्षेमारात्मनो इति सर्वपाद आद्ययमकं॥१॥
[illegible] निर्मिर्दीशाल इति संयुत मध्यपादयमकं॥२॥ कुटुपांतिकेषु संयुत अंत्यपाद
यमकं॥३॥ [illegible]कारस्या दूसमिति सर्वपादयमकं॥४॥ गिरौश्रयने इति सर्वपाद
[illegible] संयुत अंत्यपादयमकं॥७॥ जकुरिति असंयुत मध्यांतपादयमकं॥८॥ चरणाद्
[illegible]धाराघन पदयमकं॥९॥ सयाइति मध्यांत अंत्यपादयमकं॥१०॥ दारस्य इति संयु
ता युत आद्यंत पदयमकं॥११॥ कुलमिति मध्यांत पदयमकं॥१२॥ [illegible]गावु इति

श्रीराम
२६

संयुत सर्वपादादि वर्णयमकं॥१३॥ जगदात्मेति असंयुत सर्वपादादि वर्णयम
कं॥१४॥ मानाकार इति संयुत आद्यंत वर्णयमकं॥१५॥ इति यमकानां भेदः॥ ॥
संवत १७ ५ शके १५७० सर्वधारिनाम्नि संवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ इषमासे शुक्लपक्षे एका
दश्यां पुण्यतिथौ इंदुवासरे नरहरपंडित [illegible] पिसोळकरेन भद्रकालीमठे लिखितं॥ ॥
श्रीरस्तु॥ ॥छ॥ श्रीमहालक्ष्म्यै नमः॥ ॥छ ॥छ ॥छ॥ श्रीरामचंद्र॥छ॥

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1520
Dist. Nagpur

```
[OrderDescription]
,CREATED=06.10.20 12:15
,TRANSFERRED=2020/10/06 at 12:21:12
,PAGES=48
,TYPE=STD
,NAME=S0003918
,Book Name=M-1520-VAGBHATLANKAR
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
```

```
FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
```

FILE48=00000048.TIF
,